

LAUSUNTO ITÄISEN SUOMEN ELINVOIMAN VAHVISTAMISEKSI

Kiitämme mahdollisuudesta vastata lausuntopyyntöönne Itä-Suomen elinvoiman vahvistamiseksi sekä ministeriön nopeasta reagoinnista Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämiseen muuttuneessa tilanteessa.

1 Mitkä ovat merkittävimmät muutokset toimintaympäristössäsi sodan alkamisen jälkeen? (mikäli mahdollista perustelee esim. tilastotiedoin ja tutkimusten valossa)

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on vaikuttanut ja tulee vaikuttamaan Pohjois-Savon ja koko itäisen Suomen elinvoimaan muuttamalla yritysten toimintaympäristöä ja haastamalla yritysten liiketoimintamahdollisuuksia. Ukrainan sodan myötä Suomen strateginen asema Euroopassa tulee muuttumaan ja yhä tärkeämmäksi tulee koko IP-alue- Itä-Suomi ja Lappi. Tämän täytyy näkyä sekä tulevaisuuden väyläinvestoinneissa että huoltovarmuuden varmistamisessa.

Pohjois-Savon maantieteellinen sijainti on geopolittisesti herkkä; sijainti vaikuttaa niin vienti- ja tuontiyritysten toimintaan kuin matkailuunkin. Maakunnassa toimii yli 200 vientiyritystä, joten logistiset muutokset ja voimakkaasti kohonneet kuljetus- ja raaka-ainekustannukset vaikuttavat merkittävästi alueen yritysten toimintaan. Yritysten tilanne on kahtiajakoinen. Pohjois-Savon neljäkymmenen veturiyrityksen yhteenlasketut investointisuunnitelmat ovat 1,9 mrd.euroa. Tämä kertoo yritysten vahvasta osaamisesta. Haasteeksi on selkeästi noussut yritysten kannattavuus. Savon Yrittäjät on tehnyt kaksi laajaa kyselyä kevään 2022 aikana johon on vastannut noin pohjoissavolaista 900 pk-yritystä. Noin kolmannes toukokuun kyselyyn vastanneista yrityksistä ennakoivat tuloksentekeytyksensä heikkenevän. Korvaavia markkina-alueita on yrityksistä löytänyt vain pieni osa.

Matkailu Venäjältä Suomeen on vähentynyt ja tulee todennäköisesti pysymään vähäisenä. Tämä vaikuttaa matkailualan kehittymiseen. Koronapandemian jatkuminen hankaloittaa edelleen kansainvälistä matkailua.

Venäjän ja Ukrainan sodankäynnistä johtuvien pakotteiden takia Suomi on joutunut uudelleen järjestämään energiahuoltoaan. Energian hinnan ja logististen muutosten takia yritykset joutuvat sopeuttamaan toimintojaan, joiden vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Suomen tuleva puolustusyhteistyö Naton kanssa tulee vaikuttamaan koko itäisen vyöhykkeen tuulivoimainvestointeihin. Vastaavasti investoinnit bioenergiatuotannon kasvuun mm. Pohjois-Savossa vahvistavat energian omavaraisuutta ja vihreää siirtymää.

2 Mistä löytyvät itäisen Suomen uudet elinvoiman lähteet?

Tieverkoston ja tietoliikenneinfrastruktuurin kehittäminen, monipuolisen yrittäjyyden tukeminen, omistajanvaihdoksiin panostamisen sekä energiaomavaraisuuden lisääminen. Toimialoista maakunnan kärkialoja ovat kone- ja energiateknologia, metsäteollisuus, elintarvikkeet, hyvinvointiteknologia sekä matkailu, älykäs vesijärjestelmä sekä monipuolinen biotalous.

3 Esittele kolme vaikuttavinta ratkaisua perusteluineen itäisen Suomen elinvoiman lisäämiseksi

Tietoliikenneinfrastruktuurin ja tieverkoston kehittäminen

Toimivat tietoliikenneyhteydet mahdollistavat monipaikkaisen elämäntavan, jolloin osaaminen ja palvelut liikkuvat vaivatta maakuntien välillä ja sisällä. Tietoliikenneyhteyksillä varmistetaan palvelujen tuottaminen ja niiden saavutettavuus Pohjois-Savon alueella sekä alueiden välillä sekä edistetään työllisyyttä turvaamalla

osaavan työvoiman saaminen. Laajakaistayhteyksien ulottaminen haja-asutusalueelle mahdollistaa etätyön ja yritysten etabloitumisen varsinaisten teollisuusalueiden ulkopuolelle. Itä-Suomen kuntien laajakaistahankkeiden omarahoitusosuuksia on tarkasteltava uudelleen.

Fyysisen tieverkoston ylläpitäminen ja kehittäminen turvaavat raaka-aineiden ja muiden tuotannontekijöiden liikkumisen, mikä on elinkeinoelämän elinehto. Tuotannontekijöiden kuten raaka-aineiden ja työntekijöiden siirtymiseen tarvitsemme toimivan pääinfran. Investoinnit VT5 Leppävirta-Kuopio välille, Savon ja Karjalan rataa sekä alemman tieverkkoon ml. poikittaisliikenne rannikon satamiin ovat elintärkeitä. Saimaan kanavan liikenteen pysähtyminen Ukrainan sodan seurauksena vaatii korvaavat ratkaisut infraan. Pysyäkseen elinvoimaisena ja resilienttinä itäsuomalainen elinkeinoelämä tarvitsee innovaatioita (tuotteet ja palvelut), joiden syntymistä toimiva ja kattava tietoliikenne- ja tieinfrastruktuuri vauhdittavat.

Yrittäjyyden tukeminen ja omistajavaihdosten turvaaminen

Pohjois-Savon yritys-kanta on toimialoiltaan ja kokoluokiltaan monipuolinen. Monipuolinen yritys-kanta on turvannut maakunnan elinvoimaa mutta haasteena on Ukrainan ja Venäjän sodasta johtuvan muuttuvan toimintaympäristön lisäksi eläköityvien yrittäjien määrä. Mikäli eläköityvien yrittäjien elinkelpoisille yrityksille ei löydetä jatkajaa, liiketoiminnat kuihtuvat ja niitä ajetaan alas. Elinkelpoisten yritysten toiminta ja kehittyminen turvataan laajoilla verkostomaisilla usean toimijan yhteistyöllä toteutettavilla matalan kynnyksen yritysten kehittämispalveluilla. Yritysten kehittämispalveluihin tulee kuulua kansainvälistymispalveluiden lisäksi ajantasaiseen osaamiseen perustuvat omistajavaihdospalvelut.

Valtiolla on tärkeä rooli omistajavaihdospalveluiden tukemisessa. Yksittäisten hankerahoituksella rahoitettujen omistajavaihdospalveluiden sijasta tarvitaan pysyvää valtion rahoitusta. Valtakunnallisten selvitysten (mm. Omistajavaihdosbarometri) mukaan omistajavaihdos on tehokas ratkaisu yritysten toiminnan turvaamiseksi ja niiden liiketoimintojen kehittämiseksi. Liiketoimintojen strateginen uudistaminen sekä kasvun mahdollistava innovointi ja rahoitus tulevat usein uusilta omistajilta. Toimialojen laajentaminen ja kohdistaminen kasvaville tulevaisuuden toimialoille ja markkinoille sekä kansainvälistyminen tapahtuu usein yritys- tai liiketoimintakaupan seurauksena. Nykyiset toimintaympäristön verrattain äkilliset muutokset ovat osoittaneet, miten tärkeää uusien liiketoimintojen kehittäminen on yritysten toiminnan ylläpitämiseksi.

Omistajavaihdokset (perheen ulkopuoliset sekä perheen sisäiset yritys- ja liiketoimintakaupat) turvaavat sekä palvelujen saatavuuden että taloudellisen ja sosiaalisen pääoman pysymisen alueella. Omistajavaihdosten edistäminen on pitkäjänteistä työtä, joka vaatii pysyvän rahoituksen, jotta alueelle onnistutaan luomaan tehokas ja alueen tarpeita vastaavat toimintatavat ja toimintamallit. Omistajavaihdospalvelulla lisätään yrittäjien, yrittäjyyttä suunnittelevien sekä yritysneuvojen omistajavaihdoksiin liittyvää tietoa ja menetelmäosaamista, mikä näkyy omistajavaihdostapahtumien lisääntymisenä myös pitkällä tähtäimellä.

Onnistuneilla omistajavaihdoksilla estetään Pohjois-Savon maakuntaan kertyneen osaamisen ja taloudellisen pääoman menetykset sekä varmistetaan alueen asukkaiden lähipalvelut. Omistajavaihdospalvelulla uudistetaan, täydennetään ja vahvistetaan alueen yritystoimintaa. Pitkällä tähtäimellä Pohjois-Savon maakunta ja koko itäinen Suomi profiloituu entistä yritysmyönteisemmäksi alueeksi. Yritysmyönteinen maakunta -imago lisää alueen vetovoimaa niin sijoittajien kuin potentiaalisten asukkaiden keskuudessa, sillä siellä missä on yrityksiä, on myös palveluita. Omistajavaihdospalvelulla vahvistetaan pohjoissavolaista elinkeinoelämää, sen monialaisuutta ja yritys-kannan alueellista tasapainoa (yrityksiä koko maakunnan alueella). Omistajavaihdospalvelulla nostetaan työllisyysastetta.

Yritysten elinvoimaisuuden tukeminen on työllisyyden tukemista, toisin sanoen yritysten toimintaedellytyksiä parantamalla nostetaan työllisyysastetta. Pohjois-Savossa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta on 8,8 % (koko maassa 8,9 %). Pitkäaikaistyöttömien ja nuorten (alle 25-vuotiaat) työttömien määrä on korkea, vaikkakin laskua vuodesta 2021 on tapahtunut.

Omavaraisuuden ja huoltovarmuuden edistäminen ja turvaaminen

Venäjän ja Ukrainan sodankäynnistä johtuvien pakotteiden takia Suomi on joutunut järjestämään uudelleen energiahuoltoaan ja korvaamaan ennen Venäjältä tuotuja öljy-, kaasu- ja sähköenergiaa muilla energiamuodoilla. Venäjältä aiemmin hankittua maakaasua on jouduttu korvaamaan nesteytetyllä kaasulla, jonka hinta on moninkertainen verrattuna maakaasuun nähden. Energian hinnan ja logististen muutosten takia yritykset joutuvat sopeuttamaan toimintojaan. Liiketoiminnan sopeuttaminen tarkoittaa käytännössä esimerkiksi tuottavuuden ja tuloksenteon vähentymistä. Sopeuttamisen vaikutukset ovat pitkäaikaisia.

Itäisen Suomen energiaomavaraisuuteen panostaminen tekemällä lisäinvestointeja tuuli- ja aurinkovoimaan sekä niihin liittyviin vetyvoimalaitoksiin on tärkeää. Valtio voi edistää aurinko- ja tuulivoiman sijoittumista Itä-Suomeen sujuvoittamalla maankäyttö-, kaavoitus- ja lupaedellytyksiä sekä antaa porrastetusti korotettuja investointiavustuksia tämän alan investointeihin.

Energiatuotannon lisäksi omavaraisuutta on vahvistettava elintarvikkeiden osalta. Elintarvikeomavaraisuuden lisäämiseen etenkin Pohjois-Savossa on erinomaiset lähtökohdat, sillä maakunnassa on elinvoimainen alkutuotanto sekä korkeatasoista elintarviketeollisuusosaamista. Pohjois-Savossa on biotalouden innovaatioympäristö, joten toimialan TKI-toimintaan on satsattava lisäinvestointeja.

Savon Yrittäjät ry.